

Зоя Дудина

Мурашке, авай,
марш* мурым

шепкамуро-влак

84Мар
Д 81

М.А.Кастрен лүмеш ушемьн (Финляндий),
«Марий Эл этнокультурым 2009-2013 ийлаште вияндымаш»
программын польшыж дене савыктыме

«Саскавий» марий ұдырамаш ушемьн проектше

Зоя Дудина (Глушкова З.М.)

Д81 Муралте, авай, марий мурым: шепкамуро-влак –
Йошкар-Ола: ООО «Типография «Вертикаль»,
2011. – 32 с.

Шочмо йылмынам аралымаште ава-влак кумда верым айленна. Ача-аванан, коча-кованан йылмышт дене шонена, куштылгын мулланена гын, икшывынат ты йылме дене тўням утларак писын да раш шижаш, умылаш тўналеш. Шочмо йылмылан энгертен, родо-тукым, пошкудо-влакын йылме поянлыкыштым утларак сайын пален налеш.

84Мар
ISBN 978-5-94808-582-1

© З. Дудина, 2011
© Д. Речкин, 2011

О ава, чўктў пиал шўдырым!

... О ава!
Икшыветын шинчаште
Тылат чўкталтеш пиал шўдыр.
Кўлеш тудын верч
Пентьдын мутым тўняште кучаш...
Валентин Колумб

Азам малтыммурым ава-влак тўня мучко мурат. Кажныже шке шочмо йылмыж дене йонгалтара. Тыге ош тўняшке толшо изи ньоган чонешыже йўратыме аважын шўм семже курымешлан возалтеш. Ава чон гыч лекше сем шўлькан ныжылгылыкше дене ойыртемалтеш. Йочан омо пакчаштыже тыгай сем йонга гын, тудо изинек пиалан кушкеш. Тўнян нимогай шучко вийже тудлан лўдыкшў огыл.

Молан таче тўнямбалне шуко икшыве торжа, черле, вийдыме кушкеш? Нунылан авашт малтыммурым мурен огытыл. Шуко ава кызытат тыге шона: аза шортеш гын, тудын кочмыжо шуэш але капшым ночко орландара. Но амалже чылаж годымак капыште огыл. Азанат чонжо уло. Тудын

изи шўм-кылже тыге орлана. Тўрлө калыкын йўла
радамыштыже малтыммура икшывылан лайыкым
кондышо семын аклалтын. Жап чўдө лийын гы-
нат, азам шепкаш пыштыме годым эре мурым му-
ралтеныт.

Изи ньогалан аван шочмо мутшо юж ден ик-
так. Акрет пагытын лончыж гыч лектын икшы-
ве ден ава кокласе шнуй мутланымаш – тўнтя
ўшанле чынже, куатше, рўдыжө. Аван малтым-
мурыштыжо тыныс, пиал, пўртўс, сандалык нер-
ген умылымаш ила. Изи чукай нине мут-влакым
але йөршеш ок умыло, но аважын шўм семьяшке
вочшо ой тудым куандара, шыргыжаш тарата,
кўргышкыжө поро шўлышым пурта. Малтымму-
ро изи азам умыр кечыйол семын шымата, илен-
толын каласен моштыдымо чон энергышыш,
аралтышыш савырна.

Муралтыза, авай-влак, марий мурым шке
чон падырашланда. Волгыдо ўмыргорныштыда
вачўмбал суксыда переген ашныже!

Галина Шкалина

Йўратышна тыйым

В. Берстов семын

Йўратышна тыйым

амал деч посна,

Улат уныка да,

Улат ўдырна да,

Улат тый изи да,

Кушкат тый Сылвийла,

Ачат ден аватым

изим шарныктал.

Тек тиде йўратыме

ал кумылна

Ўшанле аралтыш

лиеш курымлан.

Омо

* * *

Омо пöртыштö коштеш,
Канде шовырым чиял.
Омо вате тошкыштеш,
Ужар сывыным шонгал.

Коштыт нуно кид кучен,
Салика мален колтен.

Омо коштеш шöлдравалне,
Йошкар тувыр – кап үмбалне.
Омо вате – конгамбалне,
Сывынже волгалте – канде.

Коштыт нуно кид кучен,
Саликан шепкам рүпшен.

Көн тыгае шүдыржө?

Баю-баю, йолташем,
Солен отыл шке каштат.
Баю-баю, падырашем.

Кунам кушкат, йолташем,
Тунам солет шке каштат.
Баю-баю, пашачем.

Кунам солет шке каштат,
Полшем каван опташат.
Баю-баю, чукаем.

Телым шудым ужалет,
У вургемым наледет,
Баю-баю, чеверем.

Тувыр, шовыр, сывынет,
Рывыж упш – мотор сынет.
Баю-баю, мурызем.

Йолетлан – суран кемет,
Ший таганже – шеремет.
Баю-баю, куштызем.

Тувыр-шовырым шоңгал,
Капка ончык тый шоғал.
Баю-баю, моторем.

Көн тыгае үдыржө?
Кававундаш шүдыржө?
Баю-баю, баю-бай...

Мале, Салика

А-а, а-а, а-а-а,
Мале, мале, Салика.
Канде йўд шулен эрта,
Мландыш шўдыр лупс вола,

Йошкар кече кўш кўза,
Нур саска пелед шога,
Шошо сад волгалт йолга,
Кайык сылнын муралта.

Салика мален колта.
А-а-а, а-а-а-а...

Ойо-ойо, пырысем

Ойо-ойо, пырысем,
Мамык пунаш ош почем,
Пёртыш омым пурталал,
Салика тек папалта.

Мый тыланет, пырысем,
Кучыкталам ший ырем,
Тамле когылым сийлен,
Шёр көршөкым пөлеклем.

Тар немыр дене шунен,
Шер мўгўндым чўчыктем.

Бай-бай, Салика

Бай-бай, Салика,
Изи терым налына.
Изи терым налына да
Кайыккомбым кычкена.

Кайыккомбым кычкена да
Каена ме унала.
Эчук деке каена да.
Бай-бай, Салика...

Эчук деке каена да
Пиалан ме лийына,
Шулыкан ме лийына.
Бай-бай, Салика...

Салика – мотор шүмбел

Ш-ш, ш-ш, шып-шып-шып,
Окна йымал кугызай,
Улат мыланна – изай,
Саликанам ит нангай.

Саликана икте вел,
Мыланна – мотор шүмбел.
Саликанан шкенжын уло
Вачүмбал ош суксыжо.

Изи пием

О-о-о, о-о-о,
Лаю-баю, лаю-бай,
Изи пием, ит оптал.
Агытанем, ит мурал,
Салика, мален колтал.

Салика шагат мала –
Пелед кая саскала.
Эше ик шагат мала –
Саскан кая олмала.

Рия-рия шўвырем

Рия-рия шўвырем
Шўдыр семым шўдырен.
Ты семеш Ольош чўчкен,
Модмо жапшым мундыртен.

Ты семеш Ольош лўнген,
Тамле омым лўшкыктен.
Ты семеш Ольош мала,
Шўдыр-влак шарлат шала.

Одымарий

О-о, о-о, о-о-о,
Одымарий ойгыра.

Одымарий ойгыра –
Шовыр ока ойырла.

Шовыр ока ойырла –
Ола-вулам йомдара.

Ола-вулам йомдара –
Олпот лўмым
йождара.

Олык марий Ольошна
Олпот семын
папалта.

Ольош

О-о, о-о, о-о-о,
Ольош олыкыш волен,
Лудым вўд деке волтен,
Комбым шудышко поктен.
Модын, лышташлам колтен.

Омыжгайык чонештен,
Олык шудым лош лонден,
Омым онжо гыч кышкен.
Ольошлан малаш кўштен.
О-о, о-о, о-о...

Шокте йӱр

Шокте йӱр, ит йӱр, ит йӱр,
Тӱрза сергам йышт ит кӱр.

Лай мардеж, лап лийын кай,
Капка воктеч лайык кай.

Шем кожер, ит ковыжлане,
Саликам ит помыжалте.

Кӱр шепка

Кӱр шепка лыжган лӱшка,
Икшывым рӱпша, рӱпша...
Омо толеш шӱвыран,
Чиём – канде шовыран,
Шовыр уштыжӧ – шиян.
Мландыш вола йӱд-сӱан.

Омо пурла шокшыж гыч
Шӱдырым каваш кышка.
Шола шовыр шокшыж гыч
Тичмаш тылзым пӧлекла.
Шкеже шӱвырым шокта,
Икшывым малта... малта...

Салика модеи

Ам-ам

Ам-ам, ам-ам-ам...
Изи пием, ит оптал,
Икшывем ит лүдыктал.
Шүшпыкетым шүшкалтал,
Саликанам модыктал.

Тра-та-та

Тра-та-та, тра-та-та,
Кочай пысим куштыкта.
А кована тра-та-та,
Лудыш мурым мурыкта.
Ай, шыри-вури-шыри,
Салика, кугу тый лий...

Ал ден гүл

Шүшкал, шүшкал, шүшпыкна,
Ал ден гүлым колыктал.

Ал ден гүлым ончыктал.
Ал ден гүлым чүчыктал,

Ал ден гүлым модыктал,
Ал ден гүлым пөлеклал.

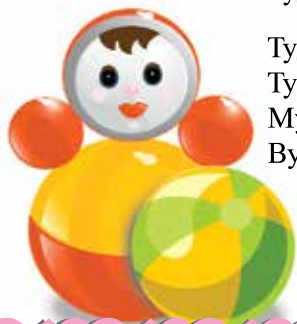

Топ

Икыт, кокыт, топ-топ-топ, –
Ньоган кидыштыже – топ.
Кудалта – пӧрдеш, кая,
Шкенжым рвезе деч тая.

Падыраш утен шортеш:
– Шылын мече пӧрт лукеш.
Муын кӧ мечем кертеш,
Тудо сенышыш лектеш.

Тудын ден чыла пайлем:
Тутлым, шерым, модышем...
Муыда гын, пӧлеклем
Вуй ўмбалсе ош кечем.

Саликанам сийлена

Коч, коч

Коч, коч, коч, коч,
Тамле немырна моткоч.
Шӧрым темена тӱр гоч,
Шер теммешкетак тый коч!

* * *

Ням, ням, ням,
Кочкина мелнам,
Шӧрым подылал,
Темена шернам.

Салика кид кучен кошташ тӧча

Тып-топ

Тып-топ, тып-топ,
Сад пакчаште уке шот.
Салика лектешат вот –
Йыраң вачын йомеш сом,

Нӧшмыжым налеш шемрок.
Атылана кушкыл чот.
Саска велеш комдыш ток,
Илышна лиешыс – вот!

Тып-топ, тып-топ...

Салика икымше гана тошкал кая

Лий аралтышна

Тып-топ, тып-топ,
Салика, мемнан дек тол:
Кид шуен ачат дек тол,
Шыргыжын ават дек тол.

Поро шулык дене тол,
Поро пӱрыш дене тол.
Пенгыде, таза ушан,
Лий аралтышна – ушан!

Саликам шыматына

Ўдырем – шўдырем

Ўдырем – шўдырем,
Чеверем – моторем.
Онченат шерем ок тем,
Йоратен чонем ок тем.

* * *

Ўдырем – уржавуй,
Илышлан шергашвуй.
Келанен модшо луй,
Пўрымаш модышвуй!

* * *

Ўдырем – кўдырем,
Чевер шўдыр – моторем!

Саликана сусырген

Рывыж сусырген

Пирын корштыш уло,
Ош мерангын уло,
Торешйолын уло,
Саликан – тўрлане!

* * *

Рывыж сусырген,
Айманен маска,
Саликан нерген
Ойлена ласкан.
Сусыр Саликан
Тўрлана каслан.

Саликана черланен

Рывыж черлана

Рывыж черлана,
Туешка маска,
Мемнан Салика
Вашке тӧрлана.

Кап-кыл паремеш,
Шӱм-чон тазангеш,
Салика уэш
Шулыкан лиеш.

Саликам вӱдеш йӱштылтена

Сай тазалык

Оно вӱд дене вӱдӱдыр
Сай тазалыкым колта.
Ачайланат, авайланат,
Саликалан – теньыз нар.

* * *

Йӱр вӱдет йога
Комбо пун ӱмбач,
Йӱксӧ пун ӱмбач,
Салика ӱмбач.

Юмын вӱд йога,
Корштышым пога,
Корштышым погал,
Мландышке волта.

Ўмыр лышташ

Пышт-пошт, пыч да поч
Ломбын нерже печкалтеш.
Выче-выче, ваче гоч
У лышташ чонештылеш.
Ошын-ошын, шыр да шыр
У орланге шырчанеш.
Шемын-шемын, пыр да
пыр,
Ломбыгичке пырчанеш.
Выльге-вulyго, выр да вур,
Сар лышташ йўкде велеш.
Выжге-вужге, выж да вуж,
Канде юж мардежлана.
Лыйге-лайге, лыж да лыж,
Кас лышташ малаш вола.

Литературно-художественное издание

Зоя Дудина (Глушкова З.М.)

Муралге, авай, марий мурым
шепкамуро-влак

Спой мне, мама, марийскую песню
колыбельные
На марийском языке

Редактор *Н.Гордеева*

Фотограф *Д.Речкин*

Дизайнер *В.Безденежных*

Использованы костюмы и изделия
с марийской вышивкой *Л.Веткиной*

ISBN 978-5-94808-582-1

Подписано в печать 03.03.2011.

Формат 60x84/32

Усл. печ. л. 1,0. Тираж 6000 экз. Заказ

Отпечатано в ООО «Типография «Вертикаль»

г.Йошкар-Ола, ул. Мира, 21.

Тел. (8362) 64-25-74, 22-82-57

E-mail: lsk@mari-el.ru

